

אהרל'ה אדמונית ואריאל פינקלשטיין

לדרכה של חסידות רוז'ין

1. מבוא
2. החסידות - רקע היסטורי קצר
- 2א. ההידרדרות של לימוד התורה ותלמידי החכמים
- 2ב. הבעש"ט והמגיד
3. פרקים ביסודותיה של חסידות רוז'ין
4. סיכום

* * *

1. מבוא

שתי סיבות מרכזיות גורמות לכך כי לא ניתן להבין לעומק את דרכה של חסידות רוז'ין באמצעות מאמר אחד. ראשית, עולמה של חסידות רוז'ין הינו עולם רחב ועמוק עד מאוד הכולל בתוכו ענפים רבים¹ בעלי שיטות שונות ומגוונות. לפיכך, אין זה אפשרי להכניס עולמות רבים ועמוקים כל כך למספר עמודים. הסיבה השנייה טמונה במהותה של תנועת החסידות בכלל ושל חסידות רוז'ין בפרט. פעם הזמינו את נינו של ר' ישראל מרוז'ין, האדמו"ר מסדיגורה, ר' שלמה חיים פרידמן (1888-1972), לפתיחתה של ספריה לחסידות. את דרשתו, המופיעה בספרו **חיי שלמה** פתח כך:

אין לחסידות אולם ואין לחסידות ספריה, היא לא זקוקה לפתיחה, היא עצמה התגלות, תרעין פתיחין... אל החסידות לא נכנסים לאולם ולא פותחים דלת אליה, החסידות נכנסת לתוך הנפש פנימה בבחינת 'ונתתי משכני בתוכם'².

1. לר' ישראל מרוז'ין היו שישה בנים שניהנו באדמו"רות בערים שונות: סדיגורה (שם כיהנו שניים מבניו), ליובה, שטפינשט, טשורטקוב והוסיאטין. ענף חשוב נוסף הוא בוהוש, העיירה שבה כיהן כאדמו"ר נכדו הבכור של ר' ישראל מרוז'ין שהתחיל לכהן באדמו"רות יחד עם דודיו. מענף זה הגיע מורנו ורבנו, ראש הישיבה, הרב ישראל פרידמן בן-שלום. מה שייחד את החצר בבוהוש לעומת שאר חצרות בית רוז'ין היה מוסד "הנוסעים" - יהודים פשוטים שהתקרבו לשמירת תורה ומצוות ולחסידות והיו בקשר עם האדמו"ר, אך לא היו חסידים מן המניין - שכלל רבים מיהודי רומניה דאז. על ידי קבוצה של "נוסעים" הוקמה העיירה ראש-פינה בתקופת "העלייה הראשונה" (סוף המאה ה-19), עובדה המעידה על אופייה הציוני של חסידות רוז'ין, כפי שיפורט בהמשך המאמר.
2. ר' שלמה חיים פרידמן (מסדיגורה), **חיי שלמה**, ירושלים: מכון שפתי צדיקים, תשס"ו (להלן: **חיי שלמה**), עמ' רסג.

בדברים אלו עומד ר' שלמה חיים על כך שהבנת החסידות לעומקה לא מתאפשרת על ידי ספרים ומאמרים, אלא דרך החסידות עצמה, דרך הנפש. אך כיצד לומדים חסידות מתוך החסידות עצמה? ניתן ללמוד זאת מתוך דבריו של נין אחר של ר' ישראל מרוז'ין, ר' יעקב פרידמן, האדמו"ר השלישי מהוסיאטין (1877-1956). באחת מתורותיו בספרו **אהלי יעקב** הוא מתמודד עם מיעוט הספרים והאמרות של המגיד ממזריץ', רב סבו של ר' ישראל מרוז'ין:

אם יאמר לי אדם: הייתי רוצה לראות חידושי תורה מאת המגיד ז"ל, שיתנו לי מושג מגודל מהותו ומגובה דרגתו, איפה אמצאם? אני אשיב לו: ר' מנדלי ויטבסקר, הרבי ר' שמלקי ניקלסבורגר, ר' אהרן קרלינר, הרבי ר' אלימלך ואחיו ר' זוסיא, המגיד מקוונזין, הרב מברדיצ'ב, הרב בעל התניא כו', הם הם חידושי תורתו של המגיד. כל אחד מתלמידיו היה תורה.³

הדרך להידבק בתורת המגיד ממזריץ' היא להידבק בתלמידיו ולא רק בתורתו. חסידות לא ניתן ללמוד רק מספרים. על מנת ללמוד חסידות יש להידבק במסורת החסידית עצמה, אשר הצדיקים (האדמו"רים) מגלמים אותה בשלמותה.

אף על פי כן, ננסה במאמר זה לפרוס לפני הקורא בקצרה ובתמציתיות - ללא הפניות למקורות מסובכים בספרות רוז'ין או למקורות אקדמאיים, על מנת שלא להלאות את הקורא - את יסודותיה הבסיסיים של חסידות רוז'ין, כפי שקיבלנו ממורנו ורבנו, ראש הישיבה, הרב ישראל פרידמן בן-שלום, הממשיך את מסורת אבותיו, אדמו"רי רוז'ין. נדגיש שוב שמאמר זה הינו רק פתח דק שבדקים לתורתה הרחבה והעמוקה של חסידות זו.

2. החסידות - רקע היסטורי קצר

לפני שנעסוק בדרך המיוחדת של חסידות רוז'ין, נקדים כמה דברים על תנועת החסידות בכללה. החסידות באה לעולם בתחילת המאה ה-18, לאחר משברים עמוקים מאוד, הן פיזיים הן רוחניים, ביהדות מזרח אירופה, שהיוותה רוב מניין ובניין של עם ישראל באותה תקופה. בשנים 1648-1649 היכו הקוזאקים האוקראינים ביהודים ללא רחם, אירועים המוכרים בשם: פרעות ת"ח-ת"ט. באותן פרעות חרבו מאות קהילות וכך נוצר מצב בו מלבד מספרם העצום של ההרוגים, המוני פליטים נדדו אל קהילות שנשארו על תלן.

לאחר תקופה קצרה הופיע שבתי צבי, שלאחר שהתגלה כמשיח שקר עקב התאסלמותו בשנת 1666, קיבלה היהדות בכלל ובמזרח אירופה בפרט מכה רוחנית קשה מנשוא. המכה היתה קשה עוד יותר בעקבות הציפייה המשיחית באותה תקופה, בעיקר בגלל הפרעות שקדמו, וגם כיון שהיו גדולי ישראל שתמכו בו בהתחלה. גם עשרות שנים לאחר מות שבתי צבי, המשיכה את דרכו התנועה הפראנקיסטית בראשות יעקב פראנק, וכך המשיכה התסיסה השבתאית בקרב הציבור היהודי.

בעקבות שני המשברים הללו רבו בעם המוכיחים שקראו לתשובה, שבמידה רבה גרמו לדכרוך הרוחות, וכן צצו קבוצות בעלות שאיפות רוחניות גבוהות שחבריהן נמנו על האליטה החברתית של הציבור, שכבת התלמידי חכמים. כך נוצר מצב שבו יהודים רבים שהיו עמלים לפרנסתם ולא יכלו לפנות זמן ללימוד התורה ולעיסוק רוחני נחשבו לפחותים במדרגה לעומת לומדי התורה. נוסף על

3. ר' יעקב פרידמן (מהוסיאטין), **אהלי יעקב**, ירושלים: ביה"כ אדמו"רי הוסיאטין - תל אביב, תשס"ו (להלן: **אהלי יעקב**), עמ' פו.

בעיה זו הם היו חשופים לסכנה רוחנית גדולה, הן מצד התנועה הפראנקיסטית, והן מצד רוח ההשכלה שאמנם טרם הגיעה למזרח אירופה, ואף במערכה רק התחילה לנשכ, אך הייתה עתידה לאיים על הצביון הרוחני של עם ישראל.

2א. ההירדררות של לימוד התורה ותלמידי החכמים

גם ביחס ללימוד התורה חלה ירידה גדולה, כך שהשתלטה שיטת לימוד של פלפולי סרק והתנצחות (היינו ויכוח לשם ויכוח ולא לשם בירור האמת), שכבר גדולי ישראל בדורות הקודמים, כמו מהר"ל מפראג ומהרש"א, יצאו נגדה בחריפות. כמו כן נפוצה תופעה של קניית כהונת הרבנות בעיירות ובערים בכסף מידי הפריצים, ונוצר מעמד של תלמידי-חכמים, עד כדי כך של"לומדים" היה לבוש מיוחד שהבדיל בינם לבין ההמון, והיה אסור ליהודי פשוט לשבת על-יד תלמיד-חכם. המצב שנוצר גרם לכך שתלמידי-חכמים התנשאו כלפי האנשים הפשוטים, וכמובן שהדבר גרם לשנאה מצד המון העם כלפי תלמידי-החכמים והתורה. את המצב שנוצר מתאר ההיסטוריון שמעון דובנוב:

המרחק שבין התורניים לבלתי-תורניים, בין איש-הספר לאיש-ההמון, הולך הלוך וגדול. לפי שהנחה יסודית היתה לה לרבנות (- העולם היהודי שאינו קראי), כי 'תלמוד תורה כנגד כולם', היתה מפלגת הלומדים מעולם מפלגה מכובדה ותקיפה מאוד. כל מי שנספח אל מפלגה זו היה מביט על המון העם מגבוה, וההמון היה מודה בפחיתות ערכו לעומת 'הלומדים'.⁴

הלך רוח זה מתואר היטב גם בעדות של איש המאה ה-18:

היה רב גדול בתורה, גאון בפלפול, שהיה לומד את ההלכה והתוספות בשיטה מדויקת ומדמה... והנה אירע פעם כי בעוד הוא עסוק בתלמודו... באה אליו אשה לבושה בלואים ושטחה לפניו את צרות הפרנסה שלה. הרב נזף בה ברוב בוז על כי הטרידה את מנוחתו, והאשה הלכה מעמו בלב כבד. לאחר מכן העיד הרב על המקרה: האם לא כתוב כי תלמוד תורה קודם לכול? הייתי עסוק ביותר... בסוגיה מורכבת ומסובכת, ונותרו רק יומיים למועד שהיה עלי להשמיע את דרשתי. והנה, בעת אשר כזאת באה אלי האשה. האם זה יאה שאפסיק מתלמודי כדי לשפוט בין אדם לחברו?⁵

2ב. הבעש"ט והמגיד

באותה עת הופיע הבעל-שם-טוב (הבעש"ט) וטען כי גם ליהודי הפשוט, זה שאינו יכול להשקיע מזמנו ללימוד התורה מחמת טרדתו הרבה בפרנסת משפחתו (והדבר היה קשה פי כמה לאור המצב המתואר לעיל), יש אפשרות להיות עובד ה' במדרגה גבוהה. יתר על כן, הבעש"ט הדגיש שגם לימוד תורה, אף על פי שהוא עיסוק רוחני, יכול להיות בעל אופי שלילי אם הוא נעשה מתוך גאווה והתנשאות. וכפי שמביא בשמו תלמידו ר' מנחם נחום מצ'רנוביל, בספרו **מאור עיניים**:

ואמר הרב הבעש"ט... כי אם האדם הלומד את התורה לשם הבורא ברוך הוא, למשל אם לומד המשנה 'המחליף פרה בחמור', הוא חשוב מאוד לפני הבורא ברוך הוא, כל-

4. שמעון דובנוב, **תולדות החסידות**, תל-אביב: הוצאת דביר, 1975, עמ' 22.

5. מובא בתוך: מרדכי רוטנברג, **קיום בסוד הצמצום**, ירושלים: מוסד ביאליק, תש"ן, עמ' 95.

שכן אם עושה הדבר ומחליף פרה בחמור ומנהיג עצמו בזה על פי התורה, ודאי יותר חשוב עבודה מעולה... וגם כן בפשוט (- אדם פשוט), אם מתנהג על פי התורה, דהיינו איפה צדק... ומאזני צדק, הוא גם כן מקיים מצוה... אם כן כשמתנהג כן אזי הוא עוסק בתורה תמיד, אפילו בשעה שעוסק בסחורה.⁶

הבעש"ט התחבר להמון העם, לאנשים הפשוטים, וקירב אותם לעבודת ה'. ממשיכו בהנהגת התנועה החדשה, המגיד ר' דב-בר ממזריץ', התמקד פחות בחיבור ישיר להמונים, אך אסף אליו עשרות תלמידי-חכמים בעלי שיעור קומה. לאחר ששהו אצלו וספגו ממנו עבודת ה' ברמה גבוהה, הוא שלחם לכל קצוות מזרח אירופה, וכך הופצה התנועה בקרב ההמונים.

הבעש"ט והמגיד, האירו את המבואות האפילות, היינו הם הראו שעבודת ה' אפשרית בכל תחומי החיים ולא רק בין כותלי בית המדרש ובית הכנסת, ועל ידי כך הם גרמו לכך שיהודים רבים שהרגישו עצמם עומדים מבחור, נכנסו פנימה וניצלו מהסכנות שהיו בחוץ. בנוסף, הבעש"ט הכניס שמחה לחיי היהודי, והווי של ניגון, ריקוד ושיבת חברים יחד - דברים שתרמו להרמת הרוח ושמחת הנפש והיוו בפועל חלק מעבודת ה'.

3. פרקים ביסודותיה של חסידות רוז'ין

ר' ישראל מרוז'ין ודרך המלכות:

ר' ישראל מרוז'ין, נינו של המגיד ממזריץ', החל בהנהגה יוצאת דופן מבחינת פאר חיצוני של לבוש, מגוריו, וכל החצר החסידית כולה. ניתן לומר שהוא התנהג במלכותיות ממש. אלא שמעבר להנהגה המלכותית החיצונית, המשמעות העיקרית של המלכותיות הייתה אורח חיים שמונהג לפי ספירת (=מידת) המלכות, הספירה העשירית בעשר הספירות שלפי חכמת הקבלה מהוות את המבנה הרוחני של ההויה. נבחר מעט את העניין: ספירת המלכות היא הספירה התחתונה מבין כל הספירות והיא זו שמתבטלת לכל הספירות שמעליה ומעבירה את השפע הרוחני שהיא מקבלת מהן להויה שמתחתיה. כלומר המלכות נותנת את מה שיש לה לעולם המעשה שבו אנו חיים, היא זו שמשפיעה לנו את השפע הרוחני שמקורו בעולם הספירות. להתנהג לפי מידת המלכות היינו שעל האדם להתבטל כלפי תפקידו, ועליו להשפיע ולתת לכולם, כלומר לקחת אחריות על מי שקשור אליו ולהשפיע עליו. ר' ישראל מרוז'ין ביטא זאת באומרו שאם כואב ליהודי בקצה העולם הוא מרגיש זאת מיד. הוא יכול היה לומר זאת, כיון שבאמת לקח אחריות על כל אחד מישראל לדאוג לצרכיו הגשמיים והרוחניים, בדיוק כפי שמלך נאמן דואג לכל הנתנים שתחת סמכותו.

זיכך החומר:

בנוסף הדגיש ר' ישראל מרוז'ין את החשיבות של זיכך הגוף החומרי והעלאתו למדרגת רוחני, מה שמכונה בפיו "הפיכת החומר לצורה". כלומר, על יהודי לא רק לזכך את תפילתו ותורתו שיהיו ללא פניות (אינטרסים), אלא עליו לכוון לשם שמים אף בכל מעשה גשמי שלו כאכילה ושתייה. עם זאת, חשוב לציין שר' ישראל מרוז'ין עצמו מיעט מאוד באכילה ובשינה, ובדרך זו הלכו אחריו אף צאצאיו. הדבר מודגם יפה בסיפור הבא:

6. ר' מנחם נחום (מצ'רנוביל), מאור עיניים, ירושלים: מכון מאור התורה, תשס"ד, חלק ב, "ישמח לב", מסכת שבת, עמ' תקיב.

ישבו חסידים של הרבי מרוז'ין בחבורה ושתו, והנה נכנס הרבי. נדמה להם כי עיניו זועמות. 'האם לא טוב בעיני הרבי', שאלו, 'שאנו שותים? הלא אומרים שכשחסידים יושבים בחבורה ושותים כאילו עוסקים בתורה!' 'יש בתורה', אמר הרבי, 'כמה מילים שפעמים הן קודש ופעמים הן חול. כך כתוב: "ויאמר ה' אל משה פֶּסֶל לך שני לוחות אבנים", אבל כתוב גם כן: "לא תעשה לך פֶּסֶל". מה טעמו של דבר, שאותה מילה עצמה היא כאן קודש וכאן חול? ראו נא, הסיבה היא שהמילה 'לך' באה כאן לאחריה וכאן לפנייה. הוא הדין בכל מעשה. במקום ש'לך' באה אחר כך - הכל קודש, ובמקום שבאה לפני כן - הכל חול.⁷

מכאן שבכדי לעבוד את ה' באופן שלם על האדם להתכוון בכל מעשיו לצורך גבוה, היינו לכוון לא להנאה החומרית אלא למטרה נעלה יותר. השיא של דרך זו הוא עבודת העלאת הניצוצות הנזכרת בכתבי החסידות, שמקורה בדברי האר"י הקדוש. כמובן שעבודה זו אפשרית רק בתנאי שהאדם זיכך את עצמו מקודם על ידי תיקון מידותיו. מעיקרון זה נובע באופן ברור שעבודת ה' אינה רק על ידי לימוד תורה, תפילה וקיום מצוות, אלא כל עשייה, אם היא נעשית למטרה עליונה, נחשבת לעבודת ה'. תפיסה זו היא המשך ישיר למה שהובא לעיל בשם הבעש"ט שגם העוסק בסחורה יכול להיחשב עובד ה', ולפי רמת כוונתו תוכל עבודה זו לעלות במדרגתה אל מעבר ללימוד התורה. יתרה מכך, עבודת הזיכוך עצמה יכולה להיעשות לא רק על ידי לימוד תורה, תפילה וקיום מצוות, אלא אף על ידי מעשים ארציים. כך ביטא זאת, בעל אהלי יעקב:

ועבודת ההזדככות אפשרית לא רק בבית הכנסת ובבית המדרש, כי אם גם בחנות, בשוק, בבניין הכביש או בקטיף - 'בכל דרכיך דעהו', 'וכל מעשיך יהיו לשם שמים'...
אפילו תורה כשלומדים אותה להתפאר ולהתהלל אינה רצויה...⁸

כל מה שאמרנו עד כה נובע מההכרה הבסיסית של נוכחות ה' בכל ההוויה, ובעיקר מתוך הפנמה של נוכחות זו ויישומה בחיינו ובתודעתנו של האדם. ר' ישראל מרוז'ין העיד על עצמו שאינו שוכח לרגע מקיומו של הקב"ה. תודעה זו מביאה את האדם להגיע לאהבת ה' ויראת ה' ברמה גבוהה מאוד, וגורמת לו להשפיע על הסובבים אותו קדושה וטהרה. הרבי מרוז'ין אמר שיש הרבה סוגי ציפורים, כשכל סוג מתייחד באופי שונה. יש כאלו שמתייחדות ביופיין המרהיב, יש שמתייחדות במעופן הגבוה, ויש כאלו שמתייחדות בשירתן. עלינו, הוא הורה, להיות כמו הציפורים שמטהרות את האוויר...

ההצנעה:

מאפיין ייחודי של דרך רוז'ין הוא הצנעת ההתלהבות בעבודת ה'. לא רק התמדה בתורה וגמילות חסד כשהם נעשים בסתר, אלא אף הסתרת ההתלהבות בתפילה ובקיום המצוות, ובכלל - הסתרת המדרגות הרוחניות. הייחודיות של חסידות רוז'ין בתחום זה מובנת יפה מהסיפור הבא:

קודם שנפטר הרב הצדיק רבי אורי מסטרעליסק פקד על חסידיו שיסעו לרוז'ין אל הרב הצדיק רבי ישראל באמרו שאין בעולם צדיק ובעל רוח הקודש שיראה באספקלריא המאירה קודם הגיעו לגיל ארבעים שנה כמו הרב מרוז'ין. והוסיף: אל תשגוהו

7. מרטין בוכר, אור הגנוז - סיפורי חסידים, ירושלים ותל אביב: הוצאת שוקן, עמ' 251.

8. אהלי יעקב, עמ' שט.

שעבודתו באתכסיא כי הוא מעולם הבינה – הוא ליבא (תיקו"ז הק', יז.), והוא מהלב של אדם הראשון, וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, עכלה"ק.

וכאשר באו חסידי סטרעליסק לרוזין הלכו לבית המדרש של הרה"ק ועמדו להתפלל בקול גדול כמנהגם, ומנהג של גזע המגיד זצל"ה שורשי נטע אהובים צדיקים ישישים ונאמנים להם דומיה תהלה, מנהגם הקדוש להתפלל בלחש וכמעט שאין שפתותיהם נעות. והרב הק' אדמו"ר מריזין זצול"ה הלך לחדר התפלה דרך בית המדרש, ושמע קול צווחה שאין לשער, ושאל מה אלו הקולות וברקים שבבית המדרש, ואמרו לו אנשי שלומו שבאו חסידים מסטרעליסק. אחר התפלה הלכו החסידים לקבל ברכת השלום מהרה"ק, וסיפרו לו את כל דברי רבם והתשבחות אשר אמר עליו ושפקד להתקרב אליו.

וענה להם הרה"ק בפי קדשו: טוב טוב, אני מקבל אתכם, אבל אני הולך בדרך אחרת, כמאמר דוד המלך ע"ה 'אענך בסתר רעם', כאשר הרעם בסתר, ומכם שמעתי קולות וצווחות. הנה אסביר לכם עפ"י משל, כי ישנם שני מיני אהבות בעולם, א' אהבת איש את אחיו ורעהו ובן גילו וקרוב, וב' אהבת איש ואשתו. אהבת אח לרעהו ואוהבו וידידו אם רץ לקראתו זהו אהבה באתגליא שאינם ברושים באהבתם, ומחבקו ונופל על צוואריו להראות חיבתו, אך לא באה ממנה שום הולדה. ואהבת איש ואשתו צריך להיות בסתר ובבושה גדולה, ועם כל זה נראה איזה אהבת תגדל יותר, ורק ממנה נצמחת הולדה, והמשכיל יבין.⁹

נהוג לזהות היום את החסידות עם החצנה של עבודת ה' המתבטאת במיוחד בדרך התפילה והריקוד. ר' ישראל מרוזין העמיד דרך אחרת הרואה את האידיאל הדתי דווקא בעבודת ה' המוצנעת פנימה. לאור זאת, אחד המאפיינים הבולטים של אדמו"רי רוזין הוא העדינות והשלווה.

חשוב לציין שתפיסה זו לא נובעת מענווה מדומה חלילה, אלא מרצון שלא להחזין את הדברים אלא להשאיר אותם טהורים כמות שהם, בבחינת "והצנע לכת עם א-להיך". בנוסף יש כאן עניין של כנות ברמה גבוהה מאוד, כלומר שלא להביע כלפי חוץ משהו שאיננו אמיתי לחלוטין. למרות זאת, ואולי דווקא בשל כך, ניתן היה לחוש חרדת קודש בקרבם של אדמו"רי רוזין.

ההתמודדות עם היצר:

בנושא זה גרסו אדמו"רי רוזין, ובראשם ר' ישראל מרוזין עצמו, שאין להילחם עם היצר באופן ישיר, כגון צומות, סיגופים ועינויים שונים. במלחמה עם היצר לא מועילה "חריקת שיניים". "מי ששובר את יצרו - יקבל שניים", אמר ר' ישראל מרוזין באירוניה. עינוי הגוף כשלעצמו לא יועיל אם לא תהיה עבודה פנימית עמוקה, שהכותרת שלה היא: "עשה טוב". כלומר, על האדם פחות להתעסק עם הצדדים הרעים שבו, אלא עליו פשוט להתעסק בטוב, ועל ידי זה הרע ייעלם מאליו. מסביר זאת היטב בעל אהלי יעקב:

משל, לאחד שהולך למקום ולפניו שתי דרכים: דרך טובה וישרה ודרך מקולקלת מלאה ביצות, ותעה והלך בדרך הרעה. לאור הבוקר רואה הוא כי תועה הוא, והדרך

9. ר' נפתלי הירץ פלינגנשטיין, **עירץ קדישין השלם** (אוצר מאמרי רבי ישראל מרוזין), ירושלים: מכון שפתי צדיקים, תשס"ט (להלן: **עירץ קדישין**), חלק ב, עמ' תרסד-תרסה.

הטובה רחוקה ממנו. העצה היא שאל יעמוד לנקות הטיט והבוץ שעליו... רק יפנה תיכף ובזריזות אל הדרך הטובה והבוץ ממילא יפול.¹⁰

השאיפה היא "להשלים" עם היצר הרע ולהופכו לטוב, כפי שאומר הירושלמי על אברהם: "אברהם אבינו עשה יצר הרע - טוב".¹¹ דבריו של אברהם יהושע השל - הוגה-דעות יהודי חשוב בן המאה ה-20, שהיה צאצא של ר' ישראל מרוז'ין¹² - ישלימו את התמונה:

עלינו להתמיד בעשיית מעשים שבקדושה, אפילו (אם) חשים אנו צורך לשחד את העצמי באמצעות אינטרסים אנושיים. טהרת הכוונה היא מטרתנו; התמדה במעשים היא דרכנו. אין טעם לנסות להילחם באגו מלחמה גלויה: כמו מפלצת ההידרה הפצועה הוא מצמיח שני ראשים חדשים על כל אחד שנערף. אסור לנו להרשות לעצמנו להתפנק בבחינת עצמנו; אסור לנו להפנות את תשומת לבנו לבעיית האגוצנטריות. הדרך לטהר את העצמי היא להימנע מהרהורים יתרים בעצמי ולהתרכז במשימה.¹³

דבריו של השל "מורידים לשטח" את דברי בעל אהלי יעקב ומבהירים את יישומם בנפש האדם כלפי אחת ההתמודדויות הקשות של האדם - בעיית הפניות (אינטרסים). אמנם על האדם להשתדל בכל כוחו לעשות את מעשיו "לשמה", אך הדרך לכך היא עקיפה ולא ישירה. חשוב להבהיר שדווקא בחסידות רוז'ין מדובר רבות על כוונותיו של האדם ועל הצורך להתמודד עם הפניות.

לימוד התורה:

כאמור לעיל, אחד ממושאי הביקורת המרכזיים של החסידות בראשיתה כלפי החברה היהודית בת זמנה נגע בתפיסת לימוד התורה שהשתרשה עמוק בישיבות בנות התקופה. לביקורת זו מספר מוקדים. הראשון שבהם מופיע בדבריו של ר' יעקב יוסף מפולנאה, תלמידו הגדול של הבעש"ט:

ונבאר תחילה פסוק 'על מה תכו עוד תוסיפו סרה' (ישעיהו, א, ה) להתרחק ולסור מהש"י... תכלית כל התורה והמצוות לא ניתנו אלא כדי שיזכה לידבק בו ית'... וברבות השנים נתמעטו הלבבות להבין ולהשכיל על דבר הנ"ל רק לעשות מהתורה עטרה להתגדל בהם ולהתפאר בהם... וכשהוא לומד הלכה אחת מתפאר מעט וכשלומד יותר מתפאר יותר, וכשלומד פוסקים או קבלה מתגאה יותר ונתרחק מהש"י... ובזה יובן על מה תכו יותר שמכתתין רגליהם לילך בישיבה ללמוד עוד תוסיפו סרה להתרחק ולסור מהש"י.¹⁴

10. אהלי יעקב, עמ' תטו.

11. ירושלמי, ברכות, פ"ט ה"ה; שם, סוטה, פ"ה ה"ה.

12. סבו של השל נפטר בגיל צעיר, וסבתו לאה רחל, נכדתו של ר' ישראל מרוז'ין, נישאה מחדש לדודה, ר' דוד משה מטשורטקוב. אביו של השל גדל אפוא (מגיל 8) בבית אדמו"ר רוז'ין, שהיה לאביו הרוחני. להרחבה עיינו: דרור בונדי, איכה? - שאלתו של אלהים ותרגום המסורת בהגותו של אברהם יהושע השל, ירושלים: הוצאת שלם, התשס"ח, עמ' טז-כו.

13. אברהם יהושע השל, אלהים מבקש את האדם: פילוסופיה של היהדות, ירושלים: הוצאת מאגנס, תשס"ג (להלן: אלהים מבקש את האדם), עמ' 318.

14. רבי יעקב יוסף הכהן (מפולנאה), תולדות יעקב יוסף, ירושלים: אגודת בית וועיליפאלי, התשל"ג, כרך א, פרשת ויחי, עמ' קכח.

לימוד התורה הפך להיות אמצעי להשגת כבוד וגאווה, והרבר התבטא במיוחד בתחרותיות עצומה בין הלומדים בישיבות. ר' יעקב יוסף מפולנאה טוען שהלימוד בישיבה, במקום להביא את האדם להידבק בקב"ה, גורם רק להתרחק ממנו. ביקורת אחרת נגעה לשיטת הלימוד עצמו. באותם הימים התפשטה בישיבות שיטה של חילוקים ופולולים. שיטה זו - שניתקה בין עולם הלימוד לעולם המעשה - פגמה בעבודת ה' של התלמידים, כפי שהעיד ר' יעקב יוסף על עולמו הפנימי לפני שפגש בבעש"ט: "נקל לי לומר עשרה חילוקים מלהתפלל שמונה עשרה אחת". הרב אהרן וורטהיים בספרו **הלכות והליכות בחסידות** מציג את האלטרנטיבה שהציבה החסידות:

...החסידות דורשת ממעריציה להזניח את הלימוד הפלפולי ולעשות את לימוד ההלכה למעשה לעיקר. הבעש"ט אומר, שהאדם הלומד תמיד רק בגמרא ומפרשים ואיננו עוסק גם בדברי מוסר,¹⁵ שיגיע לו יראת שמים מזה, או בשולחן ערוך לידע הדין על בוריי, הוא עושה כן בעצתו של היצר הרע והוא המפתה אותו לזה.¹⁶

חוקרים שונים סברו בעקבות דברים אלו כי הבעש"ט ותלמידיו קראו תגר כנגד היותו של לימוד התורה ערך מרכזי בעולמה של היהדות, אך זוהי טעות בסיסית בהבנת דרכם של הבעש"ט ותלמידיו. ביקורתו של הבעש"ט לא הופנתה לעבר חשיבותו ומרכזיותו של הלימוד אלא כנגד הדרך שבה הוא מתבצע ומתממש.

במשך השנים התנוונה החסידות, נכנעה לעולם הליטאי, ואיבדה את כוחה הראשוני. כבר לפני יותר ממאה שנה, בשנת 1908, כתב הרב קוק: "הנני מוכרח לומר לכבודו שאפילו החסידות, שכל יסוד הווייתה בעולם היה להאיר את האור הא-לוהי בעשירות ובזריחה מבהקת ככל לב וכל מת, שנתה את טעמה והיא הולכת עכשיו רק בדרך החרדות הפשוטה, עד שאין בינה ובין המתנגדות מאומה".¹⁷ התנוונות זו נתנה את אותותיה גם בעולם התורה החסידי, שהפך להיות דומה מאוד לעולם הישיבות הליטאי. אדמו"רי רוז'ין המשיכו במסורת ראשוני החסידות ומחו כנגד הבעיות שראו בעולם התורה. כך כתב ר' שלמה חיים פרידמן, האדמו"ר מסאדיגורה, בספרו **חיי שלמה**:

מדברים על שיטות רבות בלימוד, שיטת וולוז'ין שיטת מיר וכו', אבל שיטה אחת שכחו לגמרי למרות שחוזרים ומזכירים אותה יום יום, אני מתכוון להשיטה של לשמוע ללימוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה, יש לי הוכחות רבות שדווקא אותה השיטה שהיא אמיתית בלי כל ספק, ושאינ תורה לשמה בלעדה, **את השיטה הזאת שכחו כמעט**. שכחו עיקר גדול והוא שהתורה התמימה והשלמה מחולקת לא לשני חלקים בלבד שהם תורה שבכתב ותורה שבעל פה, אלא לשלשה והם: תורה שבכתב ותורה שבעל פה ותורה שבמעשה. יותר קל לישב וללמוד לדרוש ולהתפלל בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה באולם יפה מאוורר ומרווח ומואר באור חשמלי, מאשר לקום ולצאת ולקיים בפועל ממש את

15. ביקורת דומה מאוד מותח הרב קוק, לאחר כ-150 שנה: "וכל זמן שהארטודוקסיה אומרת בעקשנות דוקא, לא, רק גמרא ופוסקים לבדם, לא אגדה ולא מוסר, לא קבלה ולא מחקר, לא דעת העולם ולא חסידות, ועם כל זה אנכי אחזיק את מלחמתי נגד כל הקמים עלי מעברים, הרי מדלדלת את עצמה, וכל האמצעים שהיא לוקחת בידה להגן על עצמה מבלי לקחת את סם החיים האמיתי, אור התורה בפנימיותה, הם לה לא לעזר ולא להועיל, והיא מתמלאה על ידי זה בקצף אין אָיל, ומתמלאה מחשבות של משטמה ומדנים גם בינה לבין עצמה, וכחה הולך וקש"ל...". ראו: הראי"ה קוק, **אגרות הראיה**, ירושלים: מוסד הרב קוק, תשמ"ה (להלן: **אגרות הראיה**), חלק ב, איגרת תרב.

16. הרב ד"ר אהרן וורטהיים, **הלכות והליכות בחסידות**, ירושלים: מוסד הרב קוק, עמ' 45-46.

17. **אגרות הראיה**, חלק א, עמ' קסא.

התורה שבמעשה שקיומן של השתיים הראשונות תלויות בה, אבל אין ערך לאלו השתיים אם אין מקיימים את התורה שבמעשה. הסך הכל של תורה שבכתב ושל תורה שבעל פה הוא התורה שבמעשה.¹⁸

בעל חיי שלמה מוחה כנגד המציאות הרווחת שבה עולם הישיבות מנתק בין לימוד התורה ובין קיומה של התורה בפועל. חשוב להדגיש שתורף דבריו לא נוגע לכך שלימוד הגמרא מנותק מההלכה, אלא לביקורת שורשית הרבה יותר, כפי שעולה מתורה אחרת שאמר בחג השבועות בשנת תרס"ט (1909):

מה טוב ומה יפה והתועלת היא רבה וגדולה, כשלומדים בדרגה גבוהה כפי שיטת הישיבות הגדולות והמפורסמות, מתפלפלים ומתורכים וחוקרים ומתעמקים וחודרים לתוך עמקות סוגיות הש"ס בכדי להוציא מרגניתא טבא ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ומתאספים להקשיב בקשב רב שעור תורני מפי גאון אדיר ומתענגים תענוג נפלא. אבל שיטה אחרת והיא העיקרית והכי חשובה מתוך פשטותה, ומתוך שהתרגלנו דוקא להזכירה יום יום, עוברים עליה מבלי להתרשם במיוחד, זאת היא השיטה של 'לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה', שבוה יש התרשלות רבה.¹⁹

ניתן ללמוד את התורה בשיטת "אליבא דהלכתא" אך עדיין התורה נשארת מנותקת מהחיים. מה שנדרש הוא לא רק שינוי בשיטת הלימוד אלא שינוי שורשי יותר בתפיסת הלימוד ובגישה אליו. בקטע אחר הוא מסביר כיצד צריך אדם לגשת אל לימוד התורה:

זהאר עינינו בתורתך' - לא רק בכדי לשאול קושיות ולתרוץ תירוצים מפולפלים, אלא - ודבק לבנו במצוותיך בכדי להבין היטב מה היא, התורה, דורשת מאתנו בנוגע למצוות ומעשים טובים... למדן הוא זה שלומד בכדי לדעת מה לעשות וגם עושה.²⁰

כשאדם ניגש ללמוד תורה, חובה עליו לשאול: מה התורה דורשת ממני? לתורה, כתורת חיים, יש קשר ממשי עם חייו של האדם. לפיכך, הלמדן האמתי איננו מי שמתמחה בקושיות ותירוצים, על אף חשיבותם, אלא מי שהתורה משנה את אורחות חייו והליכותיו.²¹

אהבת ישראל:

בחסידות רוז'ין הודגשה במיוחד הדאגה לכך שאף אחד מעם ישראל לא "יצא החוצה" - או כפי לשון החסידות: "לבלתי ידח ממנו נידח", עיקרון שקיבל תוקף יתר מההליכה לאור מידת המלכות. דבר ברור הוא שמתוך עיקרון זה נובעת אהבת ישראל גדולה שלא מוציאה אף יהודי החוצה. כך כתב האדמו"ר מסאדיגורה, בספרו חיי שלמה:

18. חיי שלמה, עמ' רעט.

19. חיי שלמה, עמ' קסג.

20. חיי שלמה, עמ' רעט.

21. וכך מביא אברהם יהושע השל, נינו של ר' ישראל מרוז'ין (ראו הערה 12 לעיל), משמו: "התורה מורכבת מחמישה ספרים, (ואילו) השולחן-ערוך מורכב מארבעה ספרים בלבד. היכן החלק החסר של ההלכה? ענה ר' ישראל מרוז'ין: 'החלק החסר הוא האדם. בלי השתתפות חיה של האדם אין ההלכה שלמה'... מטרתו של האדם להיות התגלמות של התורה, לאמור שהתורה תשכון באדם, בנשמתו ובמעשיו" (אלוהים מבקש את האדם, עמ' 246).

אין שטח פרטי נפשי אלא חומרי. לחומר יש גבולות, לנפש - לא. כי מהלב והנפש אין להוציא את אהבת רעך, אהבת ישראל ועל כולם אהבת ה'. וההתעלות לאהבת ה' היא רק דרך השתיים הקודמות, זאת היא עלייה הדרגתית. השטח הנפשי של אהבת רעך מתרחב ומתפשט לשטח כלל ישראל. הנפש היחידה יכולה להתרחב ולהתפשט ולהיעשות לכלל ישראלית, בזה שהיא תפוסה מאהבה כלל ישראלית, והתוצאה היא, שהיא, הנפש, נכנסת לתוך שרשרת הדורות, והיא נעשית חוליה בלתי מנותקת בשרשרת זו.²²

תפיסה זו לא נשארה רק ברובד התיאורטי אלא הובילה למסקנות אופרטיביות:

יש יהודים כאלה, והם לצערנו מעטים, המרגישים בעצמם ורואים את זאת באור הפנימי, כי הם נשלחו לעולם השפל הזה להיות שלוחי ההשגחה העליונה לכלל ולפרט, ואין להם מנוחה. תמיד הם בתנועה תמידית כאילו הם נשלכים²³ בכח נעלם לפינות נדחות ששם העוני והסבל, ושם הם מופיעים כגואלים מצרה ומצוקה. אשרי להם באי מנוחתם זו ואסור להם להסיח דעת משליחותם זו אף לרגע קט, עליהם לדבר השכם והערב על זה, כמו שבעל המלאכה עוסק תמיד במלאכתו, כך עליהם לעסוק תמיד בשליחותם מלאכתם זו, אשרי להם, אשרי להם.

אהבה היא אורה. שנאה היא חשכות, לאהוב את כל אחד מישראל, ואם רואים אותו עובר עבירות, אז עלינו לראות אותו כאילו הוא חולה, ואת החולה לא מרפאים בשנאה אלא בטיפול רפואי מתוך אהבה, כך בדיוק צריך לרפא את החוטא באהבה להראות לו את הדרך הישרה.²⁴

לעיקרון זה מצטרפת כמוכן מסירות הנפש, שבלעדיה לא ניתן להשיג דבר, לא ברמה האישית ולא ברמה הכללית של עם ישראל כולו. מסירות נפש אין משמעה רק המוכנות למות, אלא בעיקר המוכנות להקדיש את החיים למען המטרות הנעלות. מסירות נפש כזו יכולה להופיע כאשר אדם מפנים שכוחותיו אינם שלו, אלא הוא בסך-הכל צינור שנועד לקיים את שליחותו, שהיא: לקרב את העולם, ובראש ובראשונה את עצמו, לקב"ה, ועל ידי כך להיות שותף בהבאת הגאולה השלמה.

השאיפה לגאולה:

בחסידות רוז'ין הייתה שאיפה תמידית לא רק לגאולת האדם הפרטי מצרותיו הרוחניות והגשמיות, אלא אף לגאולת עם ישראל והעולם כולו. בפרשת יתרו שנת תש"א (תחילת 1941), במהלכה של השואה המתחוללת באירופה, דרש כך בעל **אהלי יעקב**, שעלה לארץ עם חותנו בשנת תרצ"ז (1937) והתיישב בתל-אביב:

והנה בפרשת השבוע נאמר לנו שמתפקידנו בעולם הזה הוא: 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש', כלומר להשתדל בהשלמתנו המוסרית לא רק למעננו, כי אם גם להיות למופת לעמים אחרים ולהשפיע עליהם ברוח תורתנו ואמונתנו, כדברי ר' עובדיה ספורנו: 'תהיו לי ממלכת כהנים, להורות לכל המין האנושי לקרוא כולם בשם ה'...'. התנהגות הגונה לא רק בבית המדרש, כי אם גם ברחוב, במשא ומתן עם

22. **חיי שלמה**, עמ' רנג.

23. אולי צ"ל: נשלחים, או שהכוונה מלשון השלכה.

24. **חיי שלמה**, עמ' רנג.

הבריות, היא האמצעי היותר מסוגל להשפיע על בני אדם ולהטותם לדרך הטוב... כי תכלית התורה היא 'לתקן עולם במלכות שדי, וכל בני בשר יקראו בשמו'.²⁵

ההשתתפות בעשייה הצייונית:

כידוע, אחת הסיבות המרכזיות לכך שרוב היהדות הדתית באירופה נמנעה מלהשתתף במפעל הצייוני נבעה מהתפיסה שעל הגאולה לבא בצורה ניסית ולא טבעית ושחלילה לנו מלדחוק את הקץ. בשנת תר"י (1850), בליל הסדר האחרון של חייו, התייחס ר' ישראל מרוז'ין לסוגיה זו:

בליל ב' של פסח של שנת תר"י בסדר שני פתח ואמר: הא לחמא עניא, לחם עוני הוא הלחם אשר אנו אוכלים בגלות, כי כל זמן שאין אנו זוכים לקומם את הבית הגדול, הרי אנו אך ורק בבחינת אורחים היושבים על שולחנם של אחרים, וההרחבה הגדולה ביותר אינה אלא לגבינו 'הא לחמא עניא'. 'השתא עבדי' - אפילו אנשי השררה מזרע ישראל, הם בבחינת עבדים בגלות, ונשמות הגדולים מישראל משועבדות לאחרים. רק בארצנו הקדושה תחת מלכות ישראל נהיה בבחינת 'בני חורין' - אך מה עושים אנו כדי להיות בני חורין? (ונאנח מאוד).

וכאשר הגיע לאמירת 'והיא שעמדה' אמר יותר מששים פעמים 'והיא שעמדה לאבותינו, ובכל פעם נשתנו פניו, ואמר: אני אומר, יבא זמן שכל האומות אפילו הטובות שבהן יפכו לשונאי ישראל עד שיגרשו את היהודים מכל ארצות הגולה ותפוצותיהם לארץ ישראל. ובאמת יהיה לנו ביוזן גדול שלאחר גלות ארכה של אלפים שנה תהיה גאולתנו באופן כזה... אבל יהיה מה שיהיה ובאיזה אופן שיהיה ובלבד שה' יציל אותנו מידי הגויים ויחזיר אותנו לארץ"ק, והשאר ימלא אחר כך הקדוש ברוך הוא ממילא.

ואחר כך הוסיף: אני אומר: הם רוצים דווקא גאולה ניסית, אך איני אוזח בכלל ממופתים. שבעה ימים רצופים סירב משה רבינו למלא שליחותו של מקום לגאול את ישראל ממצרים, משום שהגאולה היא היתה עתידה להעשות על ידי נסים ונפלאות שלא כדרך הטבע, ומשה רצה שהגאולה תהיה בדרך הטבע.²⁶

בתחילת דבריו מבהיר ר' ישראל שעם ישראל יכול להיות בן חורין רק כשהוא נמצא בארצו, תחת מלכות ישראל. דבריו לאחר מכן גובלים ממש בנבואה על ההתפתחות ההיסטורית של הצייונות והשוואה,²⁷ אך לענייננו חשובה דווקא עמדתו העקרונית בעניין הגאולה. ר' ישראל סבור שבשושה היא לעם ישראל שהקב"ה יצטרך להכריח אותנו על ידי האומות להגיע לארץ. הגאולה, לדידו, צריכה לבוא על ידינו בדרך הטבע ולא כמאורע ניסי. הוא מקשר זאת להתנגדותו לעשיית מופתים - על העולם לנהוג בדרך הטבע וכל התערבות א-לוקית החורגת מכך לא רק שאין בה מעלה, אלא להיפך, פגם יש בה.²⁸

25. אהלי יעקב, עמ' קצז.

26. עירן קרישין, חלק א, עמ' קסא-קסב.

27. דווקא ר' ישראל עצמו העיד שדבריו לא נאמרים כנבואה, כמסופר שם: "לאחר הפסח סיפרו לו שצדיק אחד קרא תגר על דבריו, ענה ואמר: מה התרעומת, האם אמרתי כי מן השמים גילו לי את הענין הזה, שתהיה היכולת בידו להכחישני ולאמר שהוא שמע אחרת? הלא דבר המסור ללב הוא ולבי אומר לי כי כן יהיה, המאמין יאמין והחדל יחדל".

28. יחסו של ר' ישראל מרוז'ין למופתים מבוטא יפה בדבריו הבאים: "פעם שאל אחד מן האנשים את מרן (ר' ישראל מרוז'ין) זי"ע מהו הסיבה שאין רואים מרן אותות ומופתים, כמו ששומעים על צדיקים אחרים, הגם שמרן מפורסם בכל העולם? ומרן השיב לו דהענין הוא כך. כי הנה כל צדיק וצדיק הולך בעולמות העליונים מעולם לעולם, ויש עולם אחד שנקרא עולם

לאור דברי ר' ישראל מרוזין, לא מפתיע שעם ייסוד התנועה הציונית הצטרפו אליה רבים מאדמו"רי רוזין שחלקם אף היו חברים בתנועת המזרחי. כמה מהם הקימו תנועה בשם "חברת יישוב ארץ ישראל" שחרתה על דגלה תורה ולאומיות גם יחד²⁹ (ממש כמו דרכו של הרב קוק), ושקראה ליהודים החרדים לתורה ולמצוות לעזוב את הגלות ולעלות לארץ. כל זאת מתוך הבנה של גודל השעה ביחס לאפשרות הריאלית שיש לעם ישראל לצאת מהגלות, ומתוך היענות לקריאותיו-דפיקותיו של הקב"ה שקורא לעמו להשתתף במהלך הגאולה. בנוסף הודגש התפקיד המכריע שיש לציבור ששומר תורה ומצוות ביצירת הצביון הרוחני של המדינה היהודית העתידה לקום בארץ ישראל, ובאחריות שלו להגשמת העניין על ידי עלייה לארץ ולקיימת חלק במוסדות הציוניים. הודגשה גם האחריות שתהיה לציבור זה על הפנים הרוחניות של ההתיישבות בארץ ישראל באם לא יקח חלק מעשי בעלייה ובבניין. יום לאחר ההכרזה על הקמת המדינה הכריז בעל **אהלי יעקב** בתל-אביב:

צריך לזכור, כי הקמת המדינה היהודית, אף כי אין ערוך לחשיבותה, עדיין אינה הגאולה המקווה שהובטחה לנו. הגאולה האמיתית קשורה בכיאת המשיח (היינו גאולה רוחנית נוסף על הגאולה הפיזית)... ועוד צריך לזכור בשעת הקמת המדינה את תנאי הקיום של המדינה: א. שלום ואחדות... ב. קדושה וטהרה... 'והייתם לי קדושים, כי קדוש אני ה' – זהו התנאי! ארץ ישראל היא בבחינת פלטרין (- ארמון) של מלך והיא צריכה להיות נקיה מכל שמץ חלאה... מאזני צדק, אבני צדק, איפת צדק והין צדק יהיה לכם...³⁰

לאחר הקמת המדינה - שאותה ראו כ"אתחלתא דגאולה" (ראו **אהלי יעקב** עמוד קטז בשם חותנו) - אדמו"רי רוזין, שרובם התגוררו בתל-אביב, ציינו את שמחתם על קיומה בכך שאמרו הלל שלם והשתתפו בצעדת העצמאות כשהם חובשים לראשם שטריימלים, שסתם כך חובשים רק בשבתות וחגים! סיפור מרגש על חגיגות אלו מסופר על האדמו"ר מסדיגורה, ר' אברהם יעקב פרידמן (-1884) (1960), בעל **אביר יעקב** ואחיו של בעל **חיי שלמה**:

מנהגו של כ"ק האדמו"ר הרא"י מסדיגורא זצ"ל, היה לבוא לבית הכנסת הגדול בתל אביב ביום חג העצמאות של המדינה, ולומר את ההלל בציבור, וכשהמתפללים רקדו לפני רחבת בית הכנסת, השתלב במעגל, ורקד בהתלהבות, והיתה ההרגשה שיש לו להרבי שמחה מיוחדת בהיום. פעם, אחד מחסידיו נכנס עמו בשיחה, וסיפר לו את הסיבה לכך: כשהיה מתגורר בווינה, נכנסו הנאצים ימש"ו לשם. ראשית מלאכתם היתה להתעלל ביהודים, ובתור רבם של היהודים, בחרו בו להיות מטאטא רחובות

המופתים, ויש צדיקים שאינם כל כך חכמים כשבאים לעולם זה חושבים שאין עוד עולם יותר גבוה מזה, והם נשאים שם ובשביל זה הם מראים מופתים גדולים, אבל יש צדיקים שהם חכמים ויודעים שישנם עוד עולמות יותר גבוהים מעולם המופתים והולכים משם הלאה, רק כשהשעה נצרכת הם יורדים לעולם המופתים לעזור לאיש ישראל. וכאשר הייתי בן שש וכן שבע הייתי בעולם המופתים והייתי כבר אז חכם שלא נשארתי שם והלכתי הלאה" (נר ישראל ב, בני ברק תשל"ח, עמ' לה). עוד על היחס למופתים בחסידות רוזין ראו: הרב ד"ר יהודה ברנדס, **במלכות הקדושה: ביקור בהיכלו של האדמו"ר מהוסיאטין - אדמו"ר ציוני בתל אביב**, אלון שבות: הוצאת תבונות-מכללת הרצון, תשס"ו, עמ' 53-54.

29. כך למשל כתב בעל **אהלי יעקב** במאמר שפרסם בשבועון המזרחי בשנת תרע"ח (1918): "לאום אנחנו ולא רק חברה דתית, וזה נתאשר ונתקיים כבר בבית מדרשם של שם ועבר: 'ושני לאומים ממעיך יפרדו'. דתנו דת לאומית היא... ביהדות, הדת והלאומיות משולבות אשה אל אחותה. מתלכדות ולא מתפרדות, וכשם שהלאומיות בלי דת אינה מספקת לנו, כן דתנו בלי לאומיות אינה קשר של קיימא" (מובא בתוך: שבתאי דן יחיא, **אנשי תורה ומלכות**, ירושלים: הוצאת מורשת, תשכ"ז, עמ' 291).

30. **אהלי יעקב**, עמ' שמה.

העיר. נתנו לו מטאטא גדול לטאטא ובתוך העבודה היה אומר: רבש"ע, אזכה עוד לטאטא את רחובות ארץ ישראל. ושוב תחברו לו דגל נאצי ביד וכפו אותו לקבוע הדגל הנאצי בבנין גבוה, ושוב תוך כדי המעשה אמר: רבש"ע, אזכה עוד להניף את דגל ישראל במקום גבוה בארץ ישראל.

וכשזכה לעלות לארץ ישראל, רצה לקיים דבריו. ברם, לא יתכן שיעמוד ברחוב ויטאטא לעיני כל. מה עשה? ביום העצמאות קם בשעה שלוש לפנות בוקר, ולקח מטאטא גדול, וטאטא ברחובות שלו. ושוב לקח דגל ישראל ביום העצמאות, וקבעו על הגג, בשמחה והתלהבות שקבל ה' תפילתו.³¹ ומכאן נובעת שמחתו והתלהבותו ביום תקומת מדינת ישראל.³²

היחס לציבור החילוני:

עם התגברותה של החילוניות בעם היהודי בסוף המאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20, היו מן החרדים שהחליטו שיש להקים קהילות של שומרי תורה ומצוות שתתבדלנה מן היהודים החילונים. על דעתם של אדמו"ר רוז'ין בעניין אנו לומדים מהמסופר בספר **אביר המלכות** הסוקר את חייו ופועלו של רבי אברהם יעקב, האדמו"ר מסדיגורה:³³ עם הגיעם של אדמו"רי בית רוז'ין לוינה, בעקבות הכיבוש הרוסי של אזורי מגוריהם, בקשו ראשי הקהילה החרדית הנפרדת 'עדת היראים' שהאדמו"רים וחסידיהם יצטרפו לקהילתם. השאלה הובאה לפני רבי ישראל מטשורטקוב, שהיה מגדולי האדמו"רים בדרור, ומנהיגם בענייני ציבור של אדמו"רי בית רוז'ין. סיפר האדמו"ר מסדיגורה: כשהגיע לוינה, נכנסו ראשי קהל העדה החרדית אל דודי הרבי מטשורטקוב, וביקשו כי יצטרף עם חסידיו לקהילתם. שאל אותם הרבי: כמה יהודים יש בקהילתכם? ענו: עשרת אלפים. וכמה יהודים יש בכל וינה? מאתיים אלף, השיבו. אמר להם הרבי מטשורטקוב: רוצים אתם שאצטמצם באהבת ישראל ממאתיים אלף לעשרת אלפים? דבר זה הינו נגד שיטת אבותי הקדושים. אדרבה, מדבריכם רואה אני שמצב היהדות בשטח הדת פרוץ וגרוע מכל הבחינות, ועל כן יש לעשות מאמצים רבים לתקנת הכלל. אני מקבל עלי לעשות כל מה שביכולתי, ואבקש מכם שתעזרו לי במלוא כוחכם, וחפץ ה' יצליח. וכך אכן עשה - פעל בכל כוחו למען הכלל, להקמת תלמודי תורה, בתי יתומים, לחיזוק הכשרות וכו'.

גם בארץ ישראל, לאור השאיפה להשפיע על הצביון הרוחני של ההתיישבות והמדינה, היה כמובן ניגוד אינטרסים בין הציבור הדתי לבין הציבור החילוני, שהוא זה שבפועל "נתן את הטון" בעניין זה.

31. על הכבוד הרב שרחש אדמו"ר זה לסמלים הלאומיים ניתן ללמוד גם מכתבה שפורסמה בעיתון עם פטירתו בשנת תשכ"א, על ידי הכתב א"ב ידור: "בדיוק לפני שלושים יום נודמן לי לשהות שעה קלה במחיצתו של האדמו"ר רבי אברהם יעקב פרידמן מסדיגורה זצ"ל... הגיעה המונית עד לבית ה"בימה". הבחין הרבי כי בכיכר תכונה בלתי רגילה. 'מה קורה כאן?' - שאל. 'מתכנס במקום כנס עולמי של ראשי עיריות' - היתה התשובה. משהתקרבה המכונית עד סמוך לבית ממש, הבחין הרבי בדגלים של כל האומות המקשטות את הבית הרם. אותה שעה נשמעו לפתע צלילי ההמנון הלאומי לכבודו של נשיא המדינה, שהגיע לכיכר. סימני התרגשות נראו על פניו של הרבי. הוא הורה לעצור את המכונית ובעינים עצומות הקשיב בדבקות לצלילים. כשנסתיימה השיירה והמכונית זוה ממקומה, אמר, ודבריו אטיים וממושקלים, כאדם המונה מעות: 'אם כל העמים מכבדים את ההמנון שלנו, הייתכן שאנו נהג בו זלזול? אין להמשיך בנסיעה כאשר שומעים את ההמנון. אל דברים כאלו יש להתייחס בכל הכבוד. רק לפני שנים מעטות היינו ללעג וקלס בעיני הגויים, מוכים וסחופים. והנה זכינו בחסד השם ונציגים מכל חלקי תבל באים אלינו ללמוד מהישגינו. אין כלל להביך את אלה שאינם רואים את גדולת הדבר הזה'."

עוד על דבריו אלו ראו: http://bhol-forums.co.il/topic.asp?topic_id=2378825&forum_id=771.

32. מובא בתוך: יצחק דדון, **אתחלתא היא**, ירושלים: הוצאת שלם - סוכנות להפצת ספרים, תשס"ו, חלק א, עמ' רצ-רצא. מקור הדברים בספר **עלי תמר** על הירושלמי לגאון ר' יששכר תמר, מסכת שביעית, פ"ד ה"ז.

33. אריה בקנרוט, **אביר המלכות** - תולדות חייו ופועלו של הרה"ק רבי אברהם יעקב מסדיגורה, ירושלים, תשס"ד, חלק א, עמ' רנח.

לכאורה היה ניתן לצפות שתהיה מחלוקת קשה בנושא זה גם מצד אדמו"רי רוז'ין, שתיגרר לשנאה והשמצות, אך בפועל אלו הורו לנהוג אחרת. וכך אמר בעל **אהלי יעקב**:

ולכן היתה שיטתנו תמיד שצריך להשתתף בבניין... מפני שאי-אפשר להשפיע על הבניין הרוחני אם אין משתתפים בבניין החומרי. אולם על האחרים אפשר להשפיע רק בדרך שהורו לנו חז"ל: 'ואהבת את ה' א-להיך' - שיהא שם שמים מתאהב על ידך. אבל לא בחירופים וגידופים, ועל אחת כמה וכמה שלא בלשון הרע... ואיך נילחם נגד אלה, המעמידים את הבניין הרוחני בארץ ישראל על יסודות זרים, הלקוחים מאומות העולם? לא בנשק של שנאה ולא בנשק של לשון הרע... ובאיזה נשק איפוא נילחם נגדם? באותו נשק שאנו נלחמים נגד יצרנו אנו - בהשתלמות בקדושה. **אם אין להם התבטלות לפנינו - אות הוא כי גם אצלנו לא הכל בסדר.**³⁴

4. סיכום

אם נסכם את דרכה של חסידות רוז'ין, נוכל לומר שהיעד הוא "לתקן עולם במלכות שדי וכל בני בשר יקראו בשמך". הדרך להגיע לכך היא ליצור חברה בה כמה שיותר אנשים חיים לאור העקרונות אותם בארנו. וכפי ששמענו מפי מורנו ורבנו, ראש הישיבה, הרב ישראל פרידמן בן-שלום שליט"א, שהינו דור שישי לר' ישראל מרוז'ין, שעל כל אחד להיות **אד"ם** - ראשי תיבות של "אין", "דבקות" ו"מרכבה לשכינה". להיות בבחינת "אין", אינו אומר לבטל את האישיות ולהיחשב בעיני עצמך לאפס, אלא להיות כל כולך חדור בתפקיד שמוטל עליך בעולם. לכך מצטרפת השאיפה לדבקות בקב"ה, דבקות שנובעת מתוך לימוד שמחבר אותך לתורה ולחכמים, תפילה אמיתית, וכמובן תיקון וזיכרון תמידי של מידותינו. כל זאת במטרה להיות "מרכבה לשכינה" - ללכת בדרכי אבותינו שהיו כאלה ("האבות הן הן המרכבה")³⁵ ולדאוג לכך שעל ידי מעשינו ומעשיהם של כל השותפים לנו תתקרב הגאולה.

34. **אהלי יעקב**, עמ' שיג.

35. העיר לנו מו"ר הרב ישראל שבפירוש רש"י בפרשת לך-לך (בראשית, יז, כב) כתוב: "ולמדנו שהצדיקים מרכבתו של מקום", היינו לא רק האבות היו מרכבה לשכינה אלא זהו ייעוד לכל יהודי ויהודי, שעליו להיות צדיק כך שחייו ומעשיו יהוו מרכבה למסעו של הקב"ה בעולם.